

Lea Fatur:
Matjažek.

7. Jaz sem begov sin.

Mahmud leti kakor vihra skozi Valjevo. Komaj da odzdravlja znancem in raji, ki se klanja begovemu sinu. V hrbet se mu zapičijo pogledi, veter nese za njim glasove, ki se mešajo v lahki udar urnih liščevih kopit:

»Poglejte begovega Mahmuda! Kaj ga je ošinilo? Danes je njegov dvanajsti rojstni dan, zato so ga vsi obdarovali. Teta iz Bosne mu je poslala sužnja, krepkega moža. Lahko je vesel! Jutri gre v Carigrad k svojemu staremu očetu. Hodil bo v visoko šolo; za Valjevo zna že preveč. Čuden dečko to: močan, moder, dober. Ves drugačen je kakor njegova dva brata po očetu, Hafis in Mustafa, ki mu nagajata in ga sovražita. A beg — kakor da ljubi bolj sinove svoje druge žene. In to od takrat — toži beginja — odkar je bil vzal dečka Mahmuda s seboj v Bosno. Prej je bil ves nor nanj. Takrat pa — so pripovedovali dečki in begovi sužnji — se je bil naučil Mahmud v Bosni kristjanskih molitev in je celo zmerjal svojo mater s Turkinjo. Od takrat ni bilo v begovi hiši do danes sužnja-kristjana, od takrat ni smel Mahmud nikamor sam, da ne bi prišel v družbo kristjanskih dečkov.

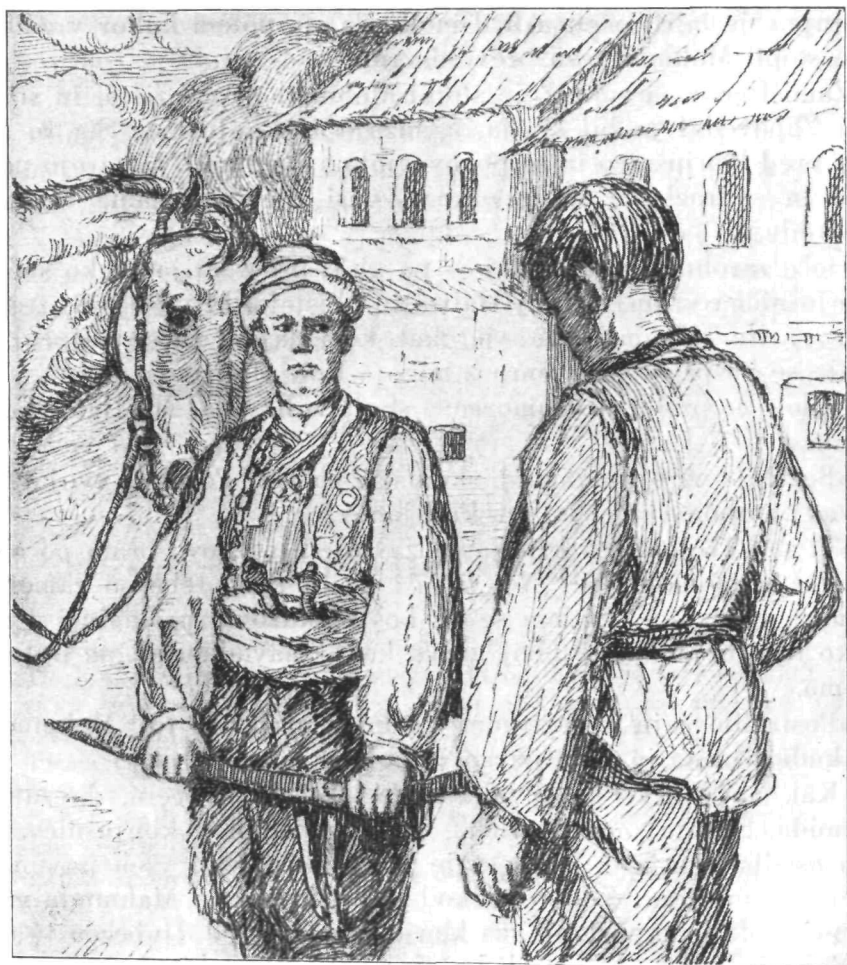
Danes pa leti sam skozi Valjevo, gotovo jim je ušel. Po slovo gre, pa ne mara, da bi ga poslušala brata. In ... kdo ve, kako bo potem s hčerko aginje, z malo Leko ... Hafis in Mustafa sta že dorasla, v par letih ju bo ženila mati. Ko se vrne Mahmud, bo lahko že drugače pri aginji.«

Kako bolijo take besede! »Hitreje, ljubček moj lisasti! Tvoj gospodar bi rad preletel ves svet. Vse bi rad vedel in znal.« Toliko je temnega v njegovi duši in v spominu ... In ta suženj! Pogled njegov in beseda ... Kaj ni ena tistih oseb, ki se mu prikazujejo v sanjah, in o katerih ne več ničesar, ko se prebudi?

Mahmud se ozre nazaj na Valjevo, pa očetov dom. Ta velika bogata hiša, polna zanikarnih sužnjev, te mošeje in kopališča se mu ne prikazujejo nikoli v sanjah. Glas muezina, ki oznanja Allahovo slavo, niti glas materin se mu ne oglašča v duši, ko spava telo. Prikazuje se mu pa mesto v zidovju in stolpih, prikazuje se mu nizka hiša, prikazuje poslopje z visokimi izrastki, nad njimi pa znamenje kristjanov. In sliši v sanjah glas kakor sladko brnenje, zmagovito bučanje, in zdi se mu, kakor da izreka nekdo: »Sveti glas božji.« Ko se prebudi, zginejo slike in umolknejo glasovi. Vprašal je že mater, kaj more to biti, in prestrašila se je:

»To je še od takrat, ko te je tako bolela glava. Bilo je to čarovniško delo. To bo minulo, ko prideš v Carigrad. Tam je mnogo svetih dervišev: moj oče bo poskrbel, da te blagoslovi kak svet mož; potem boš imel glavo čisto in dušo veselo.«

Da, ko bi ne bilo tega sužnja... Zjutraj, ko so mu čestitali, mu je povedala mati, da je dobil v dar krepkega sužnja in da ga bo le-ta

spremil v Carigrad. Potem se je najbrž vtaknil suženj Ali v to stvar. Kajti oče je rekel: »Ta suženj nam je potreben doma; tudi je bolje, da te spremlja Ali, ker je že vajen poti. V Carigradu ti pa podari stari oče sužnjev.«

Pokazali so mu potem vsa dragocena darila, pokazali mu pa niso sužnja. Iz tega je razumel, da je suženj kristjan. Želel si je belega sužnja v hišo, kjer je vse rjavo in črno. In zdaj te skrbi, da bi ne pregovoril suženj-kristjan Mahmuda, naj prestopi k njegovi krivi

veri! Res je vse to neumno, a zdi se mu, da tiči skrivnost za tem. Zakaj stori oče vse, kar hoče suženj Ali? Mati toži, da postaja ta suženj preoblasten; drugi sužnji ne ubogajo več — nered se je vselil v hišo.

Kak pogovor sta neki imela oče in suženj Ali, ko je bil prišel poprej, da se pokloni očetu. Mahmud je slišal očetov vzdih: »Tako naključje!«

»Ne skrbi za to, beg; že uredim stvar. Glavno je, da Mahmud odpotuje,« je miril očeta Ali. Umolknila sta potem kakor v zadregi, ko je stopil Mahmud izza prevese vrat.

Zamišljen v ta zakaj? je stopil Mahmud na dvorišče. In se razjezil: Zapovedal je bil konja, a sužnja iz konjušnice Sig in Imer ležita pred konjušnico in se pogovarjata s sužnjami, ki tarejo počasi orehe in so razkrile svoje obraze, dasi njegova mama to strogo prepoveduje.

Hoče zarohneti nad sužnji — pa glej: pšice letijo preko sužnjev v konjušnična vrata, in glej Hafisa in Mustafu, ki pošiljata strele iz lokov... Ne, Mahmud ne ve, nad kom naj se znese najprej. Ne oziraje se na pšice sune Imra z nogo: »Konja! Urno!«

Leno se pretegne zamorec: »Saj vidiš, da streljata begiča v vrata.«

»Begiča!« vzroji Mahmud, »kdo sem pa jaz? Počakaj, svojat lena, vse vas poprodam in si kupim kristjanov.«

»Ti sam si potuljen kristjan!« zavpijeta njegova brata po očetu. »Znaš še tiste molitvice? Ne, ti nisi najin brat, tebe so zamenjale bosanske čarovnice. In sam se ne boš razkazoval pri aginji z novo obleko in orožjem — s teboj greva kakor navadno, ali pa ostani še *ti doma*.«

»Postrelim vaju in raztrgam v solnčni prah,« se roti Mahmud, pa se zakadi v brata in jima iztrga in polomi loka.

»Kak nasilnež!« ga suvata brata. Tečeta k očetu, da zatožita Mahmuda. Sužnja tačas izgineta. Mahmud stopi v konjušnico. Sam si bo osedlal konja. V vrsti stoje plemenite živali vseh pasem, negovane in ljubljene. Kdo ve, odkod je prišla nakrat Mahmudu misel: Za konje tole lepo poslopje, za konje snaga in red, ljubezen in skrb. Kristjani pa čemijo v temnih kočah na ilnatih tleh!

Zastane v tej misli in pozabi odgovarjati konjem, ki se ozirajo nanj in ga pozdravljajo po svoje. Tačas zasliši vzdih: »Križani Jezus! Tolaži mi ženo in otroka!«

Mahmud se zdrzne: »Kdo je tam?«

Od omar za konjsko opremo se nekaj premakne. Čelne kolute držeč v rokah stopi pred Mahmuda plečat mož, močne glave, z gostimi kostanjevimi lasmi, v platneni obleki sužnjev. Mahmudu postane nekam čudno. Iz oči, ki strmé vanj, lije toplota in ljubezen — nikdar

ne pogleda beg tako svojega sina. Začuden hoče vprašati: »Kdo si?«
Pa ga preseneti mož z vprašanjem?

»Deček, čigav pa si?«

Glas — kaj ni iz nočnih sanj? Trese se kakor v pričakovanju... Neka obmama zvrtili Mahmudu glavo. Toda zavé se smešnosti položaja: To je njegov suženj, ki izprašuje svojega gospodarja... Ponosi se: »Jaz sem begov sin — in ti si suženj, ki ga je poslala moja teta.«

Oni je razumel. Žar v očeh mu ugasne, skloni glavo in vzdihne: »Begov sin!... Oprosti! Nisem videl obleke in orožja; videl sem samo obraz in sem mislil, da stoji pred menoj Matjažek.«

»Matjažek...« Mahmud se strese. Kaj ga ne kličejo osebe iz sanj s tem imenom? Suženj pojasni: »Matjažek je moj sin, ki so mi ga uropali Turki; bil bi ravno tvoje starosti.«

V Mahmuda udari nekaj nevidnega: Temu je bil odpeljan deček, on pa je trdil takrat, ko je prišel iz Bosne, da ni Mahmud... Jeza se dvigne v njem na sužnja, reveža, ki misli, da je sin bogatega bega iz Valjeva njegov sin. Mrko reče Mahmud:

»Osedlaj mi, suženj, onega konja!« In odhiti iz konjušnice.

(Dalje prihodnjič.)

J. E. Bogomil:

Črevljarjev sin.

Le pogledjte ga, Jožka!

Črevljarjev sin je. Zato ima pa vedno raztrgane črevlje.

Do lani ni bilo to še nič hudega. Okrog doma je lahko skakal tudi bos. Če ga je zeblo, je skočil za peč, pa se je pogrel. Ko se je pa pogrel, je spet skočil ven, pa spet na peč...

Prišla so pa leta, ko je moral Jožek v šolo. Drugi so bili lepo obuti, Jožek pa z raztrgano obutvijo.

Brž so vpili za njim poredni tovariši: »Lejte ga! Oče črevljar, fant pa v takih črevljih!«

Prišla je mokrota in je silila v obuvalo; tudi mraz je silil do nog, kjer je mogel.

Jožkov oče je bil črevljar. Pa dober črevljar. Doma je imel dovolj dela, pa je hodil še po hišah. In tako se je zgodilo, kakor se zmeraj godi: krojačevi otroci imajo raztrgano obleko, črevljarjevim otrokom gleda palec iz črevlja in kovačev konj je najslabše podkovan.

Ko je pokazal Jožek očetu svoje črevlje, je dobil odgovor: »Koliko boš pa plačal?«

»Hm!«

»No, koliko? Reci!«

»Saj nič nimam.«

»Za tak denar pa jaz ne delam.«

»Kaj bodo pa v šoli rekli?«

»Kar hočejo. — Sam jih zašij!«